

ENTREVISTA

Joan Estruch: “Val la pena apostar pel diàleg fins i tot quan hi ha discrepàncies”

Jordi Pacheco

Foto: **Fotografies cedides per Fragmenta Editorial**

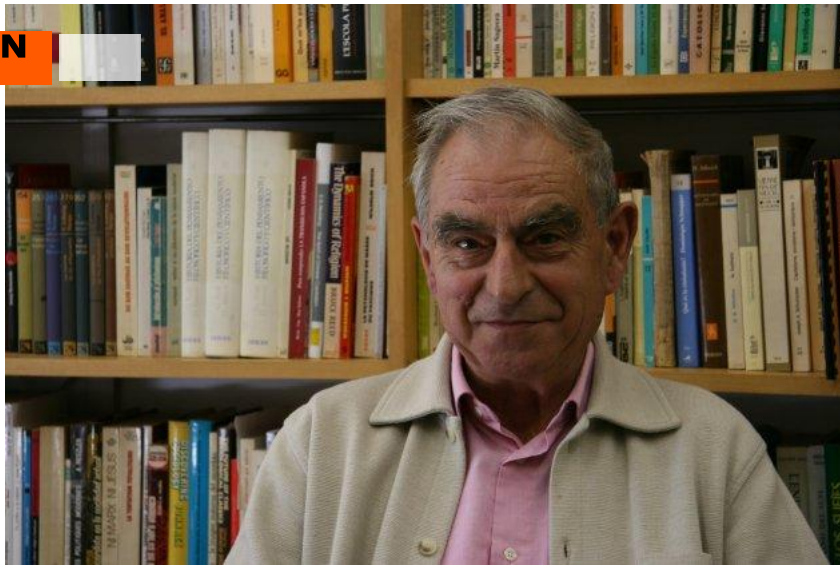
Barcelona. Dijous, 7 de novembre de 2019

10 minuts

La
Llança

NLa
Llança

Néixer en el si d'una família protestant durant els anys de la postguerra va convertir **Joan Estruch** (Barcelona, 1943) en una rara avis des de ben aviat. Marcat per aquesta diferència religiosa, de seguida va veure clar que es volia dedicar a estudiar i analitzar la religió des de l'àmbit de la sociologia. Deixeble de **Peter Berger** i mestre de **Salvador Cardús**, a més de ser un dels impulsors de la facultat de Sociologia de la UAB, va dirigir el grup de recerca ISOR (Investigacions en Sociologia de la Religió), va impartir classes des del 1971 fins al 2013 i ha publicat més d'una quinzena de llibres i nombrosos articles i traduccions. Està content d'haver pogut gaudir d'una vida intensa, afortunada i plena, i si pogués —diu— repetiria. Ara publica **Crec recordar** (Fragmenta), unes memòries en què vincula la seva obra amb els trets més destacats de la seva biografia.

Joan Estruch/Maria Forteza

L'expressió amb què ha titulat el seu llibre denota prudència i deixa clar que és conscient de les limitacions de la memòria. No tothom ho té en compte, això.

No tothom ho té en compte, i per això en les memòries sovint hi ha tants exercicis del que jo anomeno alternació, és a dir, d'aquest refer o reinterpretar el passat en funció de les circumstàncies del present. Jo això ho volia evitar de totes totes i d'aquí ve la prudència que, efectivament, també es reflecteix en el mateix títol del llibre, el qual no vol ser contundent sinó més aviat caut i prudent.

Vostè pertanyia al protestantisme quan aquesta confessió cristiana era minoritària a l'Estat.

A més de minoritari, els protestants eren un grup que, degut al context polític, estava invisibilitzat, no tenia la més mínima presència pública o institucional i quedava reduït a l'àmbit estrictament privat. Les reunions, els oficis, els cultes, es feien en domicilis particulars. Les capelles estaven tancades i l'Església catòlica oficial jeràrquica no tenia cap mena de contacte amb el món

Aquesta és precisament la raó que el va impulsar a convertir-se al catolicisme.

Sí, l'ambient dins del protestantisme era asfixiant i sentia que m'ofegava, mentre que en canvi, just en el mateix moment, dins l'Església catòlica hi havia tot un moviment entusiasta de renovació i de reforma impulsat per Joan XXVIII i el Concili Vaticà II.

L'ambient dins del protestantisme era asfixiant, mentre que en canvi, dins l'Església catòlica hi havia tot un moviment entusiasta de renovació

I després no es va sentir decebut pel fet que l'Església catòlica no fos capaç de mantenir-se a l'alçada de les expectatives creades arran del Concili?

És veritat que durant els anys 1960 i 1970 les expectatives per al catolicisme eren més altes i que després es va produir un moviment de frenada i fins i tot d'una certa regressió. Però no em vaig sentir decebut, perquè al mateix temps que es produïa

Naquesta regressió hi havia l'esclat de la gran pluralitat interna dins del catolicisme. És a dir, si bé hi havia uns corrents que havien per aturar els avenços que havia representat el Concili Vaticà II, hi havia també molts sectors del catolicisme que continuaven endavant en aquella mateixa línia i amb els quals jo em sentia molt proper.

En l'actualitat, el protestantisme sembla haver-se normalitzat a Catalunya.

Sí, malgrat que subsisteixen algunes formes de discriminació o alguns privilegis de l'Església catòlica que no tenen les altres tradicions religioses. Però en aquests moments s'han fet passos endavant molt notables en la via de la normalització i actualment a Catalunya el pluralisme religiós és acceptat amb una gran normalitat: tothom és conscient que la societat catalana és una societat plural en tots els vessants —inclòs el religiós—, i que les altres tradicions religioses tenen els mateixos drets que té l'Església catòlica.

Es va casar d'una forma "ecumènica", si em permet l'expressió, amb presència de protestants i catòlics. Deuria ser tot un regal per a vostè, que d'alguna manera aleshores ja es trobava a cavall dels dos mons.

La meua parella i jo érem encara protestants i per tant ens vam casar a l'Església protestant. Però vam tenir interès perquè hi hagués alguna mena de participació més enllà d'aquest àmbit. I a un mossèn que era molt amic nostre li vam demanar si estaria disposat a fer ell l'homília, cosa que va acceptar, tot i que va haver de demanar els corresponents permisos, que no van ser fàcils d'obtenir perquè en el primer moment es va trobar amb una negativa. Però al final els va aconseguir i el dia que ens vàrem casar l'església era plena de protestants i catòlics, amb molts capellans amics nostres.

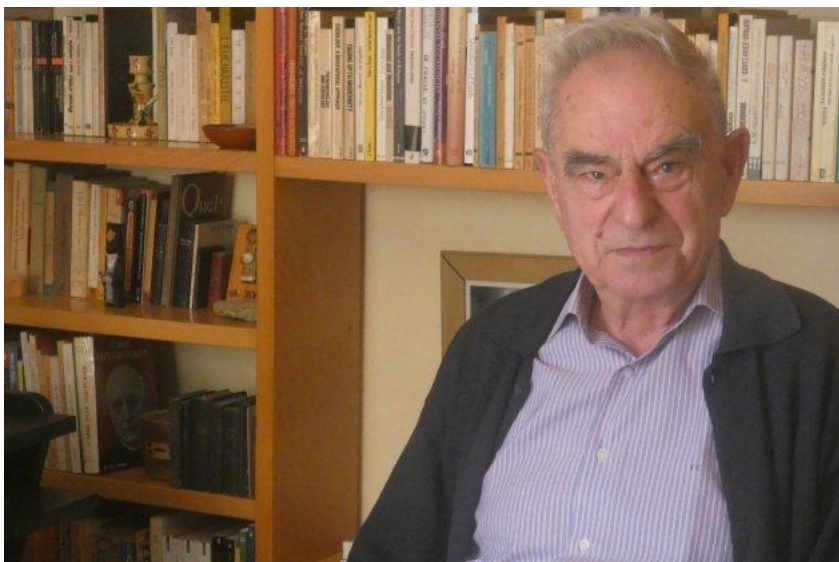
Les situacions i anècdotes que explica a les seves memòries reflecteixen les bones relacions que ha conreat al llarg de la seva vida amb la gent del seu entorn.

La He procurat mantenir l'esperit de diàleg i de concòrdia per damunt de qualsevol enfrontament. I aquest diàleg m'ha portat a parlar amb gent que tenia punts de vista molt diferents dels meus, però sempre amb la convicció que, com es diu popularment, "parlant la gent s'entén"; i que val la pena apostar pel diàleg, fins i tot quan hi ha discrepàncies. Recordo que en els anys 1960 jo havia intentat mantenir aquest diàleg inclús amb alguns dels sectors més integristes del catolicisme català i/o espanyol, maldant perquè s'abandonessin els prejudicis i els tancaments ja que el primer era l'esperit de diàleg, un diàleg que en bona part arrancava pel fet de la coneixença mútua: molts dels prejudicis que hi havia en aquell moment per part dels protestants vers els catòlics i dels catòlics vers els protestants provenien de la ignorància. Per tant, superar aquesta etapa era el primer pas per aconseguir un

llibertat actuant sempre d'acord amb el seu propi criteri.

Anar a contracorrent, per mi volia dir mantenir-me fidel als meus principis, a les meves conviccions i els meus valors. I per a mi aquesta era, tal com vostè diu, una manera d'exercir la llibertat, una llibertat, però, que va indissolublement lligada a l'exercici de la responsabilitat: cal ser lliure i cal ser responsable, i per això cal defensar unes conviccions, uns principis i uns valors. Aquesta ha estat una constant en tots els vessants de la meua vida.

Cal ser lliure i cal ser responsable, i per això cal defensar unes conviccions, uns principis i uns valors

Niu que el consumisme ha passat a ocupar el paper ocupat abans per la religió. Els caps de setmana els temples religiosos són buits i les grans àrees comercials són plenes.

Dir que el consumisme ha substituït la religió és evidentment una comparació forçada, però té un punt de justificació pel fet que el consum s'ha convertit en el ritual de compliment obligatori els caps de setmana. En aquest sentit, sí que es pot dir que el consumisme ocupa el paper que tradicionalment havia ocupat la religió, cosa que fa que en els temples només hi hagi gent gran i que en canvi la gent jove i de mitjana edat n'estigui totalment absent.

El consumisme ocupa el paper que tradicionalment havia ocupat la religió, cosa que fa que en els temples només hi hagi gent gran

Alguns estudis científics afirmen que la funció religiosa —entesa com a l'interès per allò que ens transcendeix— ja era present en cervell humà més primigeni. Què n'opina?

Més enllà de com és interpretada i reflectida en organitzacions institucionals concretes, la religió en el seu sentit més ampli és una condició inherent a la naturalesa humana. Per tant, en totes les societats hi ha hagut històricament expressions de religiositat i n'hi continua havent en l'actualitat, encara que moltes vegades no estiguin lligades a la tradició institucional concreta d'una organització determinada o una Església concreta.

Es practica allò que en diuen 'religió a la carta'.

Se n'ha dit de moltes maneres: 'religió a la carta', 'religió difusa', 'religió invisible'. És l'expressió de la religiositat de formes poc institucionalitzades. Són expressions significatives i importants perquè d'alguna manera indiquen precisament aquesta voluntat de no sotmetre's a les normes estrictes d'una organització institucional. Com jo he dit moltes vegades, si secularment s'havia dit 'Roma locuta, causa finita' ara aquesta expressió ha estat substituïda per un 'Si Roma parla, escoltem-la a veure què diu, i si cas ja veurem què farem'. És a dir, ja no existeix aquella actitud de docilitat o de submissió que caracteritzava la religiositat, en aquest cas, catòlica tradicional.

Hi ha molta gent que no vol sentir parlar de cap manera de la paraula religió? A què és degut aquest rebuig?

cas de la nostra societat i la nostra cultura, habitualment és l'Església catòlica. Es diu la paraula religió i automàticament s'identifica amb l'Església i, a més, amb l'aparell institucional més visible, el Papa, els bisbes. És el mateix que ha passat en els darrers anys amb aquests moviments que diuen que són d'espiritualitat sense religió. També aquí hi ha el rebuig de la paraula religió, jo crec que per aquesta mateixa identificació abusiva. És a dir, espiritualitat sense religió perquè considero que la religió ha de ser per força institucionalitzada en una força concreta. Si no fas aquesta associació, per mi no hi ha diferència entre espiritualitat i religió: les formes d'espiritualitat són formes religioses.

Crec que hi ha una identificació abusiva del que és la religió amb les formes institucionals concretes que aquesta religió assumeix

El 1993 va publicar el seu estudi més ambiciós, *L'Opus Dei i les seves paradoxes*. Com va ser rebut per aquesta institució?

Quan em vaig posar a estudiar sobre l'Opus Dei existien dues menes de bibliografies en relació amb l'Obra. D'una banda, estudis panegírics hagiogràfics escrits des dels rengles dels membres mateixos de l'Opus, que feien el gran panegíric de l'organització. I d'altra banda hi havia llibres i publicacions que eren ferotgement hostils amb aquella organització. A mi em va semblar que allò que faltava era justament el tipus d'aportació que se situés en l'entremig: que intentés entendre el moviment sense blasmar-lo i sense estigmatitzar-lo, però al mateix temps mirant-lo amb una certa distància crítica i per tant amb una certa lucidesa. Fugir del panegíric i del pamflet 'anti' va ser la meua intenció. I crec que l'estudi en aquest sentit va contribuir una mica a normalitzar les relacions amb l'Opus Dei.

L'organització deu estar-li d'alguna manera agraïda per l'esforç d'intentar entendre-la.

Hi ha hagut dos moments diferents en les reaccions per part de l'Opus davant del meu llibre. Quan va sortir, la primera reacció va ser de silenci absolut. Feien veure que no se n'havien assabentat. I com que el llibre era molt crític amb ells, es van sentir ofesos i ferits. Però amb el pas dels anys les coses han anat canviant i amb la situació de l'Opus Dei dins l'Església normalitzada gràcies a la consecució de la figura de la prelatura i a la canonització del seu fundador [Josemaría Escrivà de Balaguer], l'Obra ha estat cada

cop menys objecte de crítiques. Aquesta situació ha provocat el segon moment en la reacció suscitada pel meu llibre, que és que em **N**venir a buscar perquè volien dialogar amb mi. En aquests moments tinc bones relacions amb alguns membres de l'Obra, que suposo que són els més oberts i liberals.

Podria ser que la mala premsa de l'Opus fos una mica injusta?

L'Opus Dei ha evolucionat molt al llarg de la història. És a dir, actualment, com a moviment inserit dins el catolicisme, l'Opus té molt poc a veure amb el que va ser durant els anys 1950 i 1960, quan era un dels exponents del nacional-catolicisme espanyol. En l'actualitat és un moviment ben consolidat, internacionalitzat i ben situat dins l'Església catòlica, un moviment al qual encara se li poden continuar retraient coses com ara el seu relatiu elitisme, el fet de reclutar els seus membres d'entre les capes més benestants de la societat. Però malgrat aquest elitisme, és una organització present a tots els nivells i en tots els àmbits de la societat. També se li pot criticar pel fet que a les escoles que d'alguna manera estan sota el seu patrocini la població escolar es continuï segregant per sexe. Per tant, es pot continuar criticant l'Opus, però no de la mateixa manera que es feia durant els anys del règim franquista.

Des d'inicis dels anys 1990 vostè ha reivindicat la independència de Catalunya com a nació. Què opina de la situació actual en relació amb el Procés i què li sembla la dura sentència del Tribunal Suprem als presos polítics catalans?

Era previsible, però jo havia desitjat profundament i havia gosat esperar una sentència molt menys dura. Una sentència en la qual hi hagués hagut una condemna per desobediència i no una condemna per sedició o malversació. Per tant, estic profundament decebut i, a més a més preocupat, perquè en aquest precís moment no es veu clara la sortida que tindrà tot plegat. A la llarga, crec que el Procés serà imparabile, però a curt termini, el panorama sembla molt fosc.

La Llança **A la llarga, crec que el Procés serà imparabile, però a curt termini, el panorama sembla molt fosc**

Les seves prioritats han estat sempre, en aquest ordre, família, amics i feina. Com s'ho ha fet per tirar endavant sense desatendre cap de les prioritats.

No és fàcil de conciliar i no sempre ho he aconseguit. Però tenia clar que el meu ordre de prioritats era aquest. I segurament he de

habitualment es diu que el problema de conciliació de la vida familiar afecta sobretot a les dones, però també es un problema dels homes si aquests es fixen una mena de prioritats com les que m'havia fixat jo.

Va dedicar molt de temps a atendre els seus fills.

Vaig dedicar moltes hores a estar amb ells per jugar, parlar, llegir-los...

Malgrat que això comportés que hagués de treballar a les nits.

Es pot dir que no he tingut mai un horari de feina. Una cosa era les hores que passava a la universitat, però després a casa treballava moltes hores, ja fos a les tardes, els vespres o les nits. Cal treure temps d'on sigui per poder fer compatibles els teus objectius.

Fotografia de portada: Biel Gómez Estruch

Descobreix els avantatges de formar part d'"El Nacional" i suma't a la família del teu mitjà de referència

Club El Nacional
FES-TE'N MEMBRE ARA I AQUÍ